

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ליל ערב חג השבועות, ה'תשל"ה

יוצא לאור לחג השבועות, ה'תשפ"ב

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתיים לבריאה

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

פתח דבר

לקראת חג השבועות הבעל"ט, הננו מוציאים לאור התוועדות ליל ערב חג השבועות ה'תשל"ה, הנחה בלתי מוגה.

*

בתור הוספה — מכתב (תדפיס מכרכי אגרות־קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ר"ח מתן תורה, ה'תשפ"ב,
מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע,
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2022 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • <http://www.lahak.org>

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5782 • 2022

Printed in the United States of America

נדפס בדפוס

CH Print & Ship

478 Albany Ave. Brooklyn N.Y. 11203

(718) 771-5000

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

בס"ד. ליל ערב חג השבועות, ה'תשל"ה.

בלתי מוגה

א. ידועה הוראת רבותינו נשיאינו, שבימי הספירה ילמדו מסכתא סוטה, על מנת ובאופן שיסיימו דף מ"ט ביום האחרון, כאשר "שבע שבתות תמימות תהיינה"².

ולכן, הנה קודם לכל דבר, יש לערוך סיום על מסכתא סוטה — אע"פ שאין זמן לאריכות, עכ"פ בקיצור — ולנצל בשביל זה את ההזדמנות שנמצאים במעמד של כו"כ עשירות מישראל,

אשר, "אכל ביי' עשרה שכינתא שריא"³, וכמ"ש רבינו הזקן באגה"ק⁴: "שמעתי מרבותי וכו'", ומוסיף "אף שאינם מדברים בדברי תורה", שגם אז גדולה מעלת השארת השכינה מצד המעמד של עשרה מישראל,

ועאכו"כ במעמד כו"כ עשירות, ועאכו"כ במעמד הקשור עם ענין של תורה, ועאכו"כ בזמן הקשור עם ה' בסיון, ערב חג השבועות, שאז היתה הקדמת נעשה לנשמע (כפי שרש"י מפרש בחומש⁵), והרי אמירת בניי "כל הדברים אשר דבר הוי' נעשה"⁶, ובהקדמת "נעשה" ל"נשמע"⁷, היתה התנועה שהמשיכה ופעלה שיהי' מתן תורה לישראל ב"זמן מתן תורתנו", בחג השבועות.

ב. בנוגע לסיום המסכתא — עכ"פ בקיצור⁸:

בהמשך לדברי המשנה שבה נאמרו בנוגע ל"עקבתא דמשיחא" כמה פרטים בלתי-רצויים שמורים על ירידת הדורות, עד להסיום ש"בטלה ענוה ויראת חטא" (ולאח"ז הובאו בכרייתא עוד כמה פרטים) — ישנו גם הסיום בגמרא (שהרי במסכתות שיש בהם משנה וגמרא, אזי סיום המסכתא הוא בגמרא): "אמר לי' רב יוסף לתנא, לא תיתני ענוה, דאיכא אנא. אמר לי' רב נחמן לתנא, לא תיתני יראת חטא, דאיכא אנא." [כלומר: אצל התנא שלמד בפני רב יוסף היתה הגירסא במשנה "בטלה ענוה", ועל זה אמר לו רב יוסף "לא תיתני ענוה", שלא יתכן

6 שם, ג.

7 שם, ז. וראה שבת פח, א.

8 בהבא לקמן — נכלל גם המשך הדברים

משיחת יום ב' דחג השבועות (המו"ק).

1 "היום יום" ז אייר.

2 אמור כג, טו.

3 סנהדרין לט, א.

4 סכ"ג (קלו, ב).

5 משפטים כד, ד.

שיהי' כתוב במשנה "בטלה ענוה", כיון שגם עכשיו יש ענוה, שהרי הוא יודע בעצמו שהוא עניו; ועד"ז אמר רב נחמן בנוגע ליראת חטא].

עד כאן — דברי הגמרא בסיום המסכתא.

וכרגיל, הן בגמרא והן בחומש, לומדים לכל לראש עם פירוש רש"י, — שכשם שבפירוש החומש מפרש רש"י כל דבר הקשה בפשוטו של מקרא, וכמדובר כמ"פ שרש"י סידר פירושו באופן שלא זקוקים למפרשים אחרים בדרך הפשט, כך גם בפירושו על הש"ס (הגמרא) הרי הוא פשוט, ולא פסקן, וע"פ פירוש רש"י, לא זקוקים לפירושים אחרים כדי להבין פשטות הגמרא.

כאשר רוצים ללמוד לא רק ע"ד הפשטות, אלא גם להבין ע"ד הפלפול, או ע"ד הרמז והסוד והדרוש, אזי זקוקים למפרשים נוספים, משא"כ בפשוטו של ש"ס, הרי זה כמו בפשוטו של מקרא, שהכל ישנו ברש"י — מביא רש"י בסיום המסכתא רק את דברי רב יוסף שאמר "לא תיתני ענוה דאיכא אנא", ומפרש: "שאני ענוותן".

עד כאן — פירוש רש"י, ובזה מסתיים פירוש רש"י על המסכתא.

ג. ויש כמה דיוקים בפשטות פירוש רש"י — כאמור שרש"י מפרש ע"ד הפשט — שצריך להבין שני דברים:

לכל לראש — מה מוסיף כאן רש"י על דברי הגמרא שרב יוסף אמר "לא תיתני ענוה דאיכא אנא", שפירושו, שכיון שהוא עניו, אי אפשר לשנות "בטלה ענוה"; מה הוקשה לרש"י בדברי הגמרא, שלכן צריך לדייק ולהוסיף "שאני ענוותן"?

ואם יש איזה צורך לדייק בזה בגלל שיכולים להיות כמה פירושים בדבר — הרי יכולים להיות כמה פירושים גם ב"לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא", ועל זה לא מתעכב רש"י.

ונוסף לזה, מדוע לא מתרץ רש"י את הקושיא הפשוטה שיש בדברי הגמרא⁹: איך יכול אדם לומר על עצמו (לא תיתני ענוה) "דאיכא אנא" — הרי זה לכאורה ההיפך ה"ענוה"?!

ועד"ז לא מובן גם בנוגע לדברי רב נחמן "לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא" — שהרי "יראת חטא" (שהיא אחת הדרגות שבענין היראה שיש בה כו"כ דרגות) פירושה שירא מפני החטא עצמו¹¹, ואילו בנוגע

(9) ראה יד מלאכי כללי רש"י כו' בתחלתו (10) ראה גם שיחת ערוכה"ש תשכ"ד ס"י (תו"מ ח"מ ע' 12). וש"נ. (ס"ב). וש"נ.

(11) ראה לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ.

לרב נחמן מסופר בארוכה בגמרא במסכת שבת¹² שפעם אחת "נפל גלימא מעילו' ריש", דלי עיני' חזא לדיקלא, אלמי' יצרי', סליק פסקי' לקיבורא (אשכול תמרים) בשיני' (והדקל לא שלו הי'), כך, שלכאורה אין זה מעמד ומצב של "יראת חטא"?

ד. ויש עוד קושיא שאמנם אינה באופן סדר לימוד הישיבות, אבל זוהי קושיא בעצם הענין של לימוד התורה:

כאשר התורה מספרת ענינים שונים, אין זה סתם סיפור דברים, אלא בכל ענין צריכה להיות ויש גם הוראה.

ומזה מובן גם שכל ענין שמובא בתורה הוא בהשגחה פרטית, נוסף לכך שע"פ תורת הבעש"ט¹³ הרי כל ענין בעולם הוא בהשגחה פרטית, ולא בדרך מקרה, ובעצם, כאשר מתבוננים ש"יש בעל הבית לבירה זו"¹⁴, אזי אי אפשר לומר שיש ענין שאירע בדרך מקרה; זהו חסרון ב"בעלות" אם יכולים להיות ענינים בדרך מקרה; בעלות טובה ואמיתית היא — כמו בתומ"צ שהם באופן ד"לא תוסיפו .. ולא תגרעו"¹⁵,

— וכמבואר הטעם הפשוט על זה, שכיון שזוהי תורה שלימה, הרי השלימות היא בשתי הקצוות: כל מה שצריך להיות בה, יש בה, ובמילא "לא תוסיפו", וכל מה שיש בה נוגע לשלימותה, ובמילא "לא תגרעו" — וכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"¹⁶, צריך להיות גם העולם באופן ד"לא תוסיפו גו' ולא תגרעו".

וזוהו תוכן תורת הבעש"ט — כאמור שמובן גם בפשטות — שאין ענין שהוא באופן של מקרה, "בקריו"¹⁷.

וכאן מתעוררת תמיהה גדולה ביותר:

במשנה נימנו עשר [שזהו מספר השלם]¹⁸ עניני מעלה וחשיבות כו' שנתבטלו מצד ירידת הדורות מדור לדור. וצריך להבין, מהי הסיבה לכך שכל שאר המעלות אכן נתבטלו, ודוקא המעלות של ענוה ויראת חטא לא נתבטלו?

ובפרט שמזה שר"י ור"נ אומרים (בנוגע למ"ש במשנה ש"בטלה ענוה ויראת חטא") "לא תיתני כו'", מוכח, שיש קס"ד לומר שגם ענוה

12 קנו, ב (ובפרש"י).

13 ראה כש"ט בהוספות סקע"ט ואילך.

15 ואתחנן ד, ב.

16 זח"ב קסא, ריש ע"ב.

17 ראה רמב"ם הל' תעניות פ"א ה"ג.

18 ראה לקו"ש ח"ל ס"ע 2. וש"נ.

וש"נ.

14 ראה ב"ר רפל"ט.

ויראת חטא הם מעלות שיכולות להתבטל מצד ירידת הדורות, אלא שהמסקנא היא שלא בטלו (שהרי תמיד נשאר הדין כדברי הגמרא כלפי המשנה) — שלא מצינו זאת בנוגע לשאר המעלות, אלא רק בנוגע לענוה ויראת חטא, שדוקא מעלות אלו לא בטלו.

[ולהעיר, שפעם דובר¹⁹ שיש כאן פלוגתא בין רב יוסף לרב נחמן, שלדעת ר"י רק ענוה לא בטלה, ולדעת ר"י רק יראת חטא לא בטלה, אבל אפשר גם לפרש שאין פלוגתא ביניהם, והיינו, ששניהם סוברים שגם ענוה וגם יראת חטא לא בטלו²⁰].

גם צריך להבין: לאחרי דורות התנאים שעליהם נאמר במשנה שעשר ענינים בטלו מצד ירידת הדורות — היו כמה דורות של אמוראים עד לדורם של ר"י ור"נ. ולכאורה, אם בדורות התנאים בטלו ענינים עיקריים מצד ירידת הדורות, ה"י צ"ל כן גם בדורות האמוראים. וא"כ, הרי זה פלא גדול, שדוקא בדורות התנאים בטלו ענינים עיקריים, ואילו בדורות האמוראים לא מצינו שבטל אפילו ענין אחד.

ה. ונקודת הביאור בדבר:

המשנה מתארת איך שמדור לדור הולך ומתגבר חושך הגלות, ובמילא נעשית ירידת הדורות, שמתמעטת עוד מעלה ועוד מעלה וכו', ובאופן ש"בטלה כו'", שפירושו שנתבטל הענין לגמרי — כמובן מדברי הרמב"ם²¹ בביאור החילוק "בין פסול לבטל" בנוגע לגט, ש"כל מקום שנאמר .. שהוא בטל הוא בטל מן התורה", והרי לשון הרמב"ם הוא כלשון המשנה²², כך, שגם מ"ש במשנה "בטלה כו'", הרי זה באופן שנתבטל לגמרי.

והטעם שהמשנה מספרת זאת — כדי שלא תהי' נפילת הרוח כשרואים את המעמד ומצב בחושך כפול ומכופל שבעקבתא דמשיחא, לחשוב ח"ו שלא שייך ענין של גאולה, ולכן מספרת ומורה המשנה, שמלכתחילה ידעו והודיעו על זה, וכבר אירע כן כו', ואעפ"כ, הנה גם לאחרי זמנם של התנאים שהוזכרו במשנה המשיכו בלימוד התורה ובקיום המצוות, מתוך אמונה בביאת המשיח — "אני מאמין בביאת המשיח, ואע"פ שיתמהמה אחכה לו בכל יום שיבוא"²³.

ומזה מובן גם שהמעלות שיכולות להתבטל הם רק המעלות שאפילו בלעדם יכולים להגיע לגאולה.

21 ה'י גיטין פ"ב ה"ז.
22 ראה גם בהקדמה לסהמ"צ.
23 נוסח "אני מאמין" עיקר הי"ב.

19 ראה לקו"ש ח"ג ע' 32 ואילך
20 בענין זה נזכר גם שלכן נאמר בנוסח
"אמר .. רב יוסף כו' אמר .. רב נחמן וכו'"
(ראה בהנסמן בלקו"ש חט"ז ע' 258).

ובהקדים — שבשביל הגאולה יש צורך באיש ישראל שיקבל על עצמו עול מלכות שמים, ויקבל על עצמו את כל ההוראות של מלכא משיחא, כדמוכח מפסק הרמב"ם²⁴ שמשיח "יכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה", שכאשר יכוף אותם, אזי ילכו בדרך התורה והמצוה ויחזקו בדקה.

ומובן, שענין זה שייך רק לבנ"י, ולא לגוי, להבדיל (כולל גם גר שנתגייר שלא כהלכה, כמדובר כמ"פ שהוא נשאר גוי כמקודם), והיינו, שיש חילוק עיקרי בין בנ"י, שאותם יוציא משיח מהגלות בגאולה השלימה, לשאר אומות העולם, אף שגם אצלם יתוסף תיקון, כפי שממשיך הרמב"ם שמשיח "יתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר²⁵ כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכס אחד".

ובזה הוא החידוש בגמרא (בדור האמוראים) לגבי המשנה (בדור התנאים) — "לא תיתני ענוה . . לא תיתני יראת חטא" — שכדי שתוכל להיות הגאולה, בהכרח שהמעלות של ענוה ויראת חטא ישארו ולא יתבטלו, כי, אם גם מעלות אלו יתבטלו ח"ו, הרי זה בדוגמת מ"ש במכילתא²⁶ בנוגע ל"ימי צאתך מארץ מצרים"²⁷, ש"כיון שהגיע הקץ לא עיכבן הקב"ה כהרף עין", כיון שב"הרף עין" היתה יכולה להיות הירידה בעומק כ"כ שממש לא ה' שייך כבר ח"ו ענין הגאולה²⁸.

ו. והטעם שדוקא שתי מעלות אלו מוכרחים לגבי ענין הגאולה

— ובהקדים:

ענין הגלות אינו בדרך מקרה, בגלל שמספר הגוים גדול יותר ממספר בנ"י (שהרי כך ה' גם בזמן שלמה), או בגלל שלגוים יש יותר כלי נשק וכו' (שהרי כל הגוים ביחד אינם יכולים להתמודד עם יהודי אחד — "יעקב", אע"פ ש"קטן הוא"²⁹), אלא הסיבה היחידה לכך היא: "מפני חטאינו גלינו מארצנו"³⁰ (כפי שאומרים ביו"ט בנוסח תפלת העמידה, שכל הענינים שבה הם בדיוק ביותר).

וכיון שלאחרי החורבן והגלות צ"ל העילוי של הגאולה ובנין ביהמ"ק השלישי (שהי' בנין נצחי, "כיעקב שקראו בית"³¹), והרי ענין הגאולה הוא דבר שהי' בוודאות (כפי שמביא הרמב"ם³² ש"התורה

24) הל' מלכים ספ"א.

25) צפני' ג, ט.

26) בא יב, מא-מב.

27) מיכה ז, טו.

28) ראה תו"מ ח"ע ריש ע' 94. וש"נ.

29) עמוס ז, ביה.

30) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

31) פסחים פח, א.

32) שם ה"א-ב. וברדב"ז שם: "כל זה

מבואר מן הכתובים ובדברי רז"ל במדרשים

ואגדות".

העידה עליו שנאמר וכו' .. (ו) בדברי הנביאים .. כל הספרים מלאים בדבר זה"), הרי מובן, שמבלי הבט על הירידה הכי גדולה כו', בהכרח שיהיו אצל בני"ה התכונות הדרושות לביטול הענין ד"חטאינו".

והנה, בנוגע לחטא שגרם לגלות זה, איתא בגמרא במסכת יומא³³, שזהו בגלל שהי' אז הענין של שנאת חנם³⁴. ומזה מובן, שכיון שהגאולה מוכרחת לבוא, ובשביל זה מוכרח להיות הביטול ד"חטאינו" — מוכרחת להיות אצל בני"ה בתקפה האפשרות לבטל את הענין של שנאת חנם, שזהו ע"י הענין דענוה והענין דיראת חטא, כדלקמן.

ז. והביאור בזה:

היסוד שממנו יכולה לצמוח שנאת חנם הוא — העובדה שנדמה לו שחבירו אינו מכיר גדולתו, או שרוצה ליטול ממנו דבר-מה.

והטעם שנקרא (שנאת) חנם — כיון שהוא בעצמו מבין בשכלו שחבירו לא מתכוין ואינו רוצה בכך, או שיתכן שחבירו הוא אכן גדול ממנו. אבל כאשר יודע שהוא בכל זאת בעל מעלה, ולא עוד אלא שהוא בעל מעלה היותר נעלה, מבלי שיהי' אפשר לערער על זה, ואעפ"כ רואה שחבירו אינו מסכים עמו, הרי זו שנאה, אבל לא שנאת חנם. ורק כאשר נדמה לו כו', הרי זה נעשה שנאת חנם.

ונמצא, שהענין דשנאת חנם, ללא טעם, הוא מצד ענין הגאווה באופן ד"חוצפא בלא תגא"³⁵.

וע"פ מ"ש הרמב"ם³⁶ שבדרך כלל צריך לילך "בדרך האמצעית", אבל אם הי' רחוק לקצה האחד ירחיק עצמו לקצה השני וינהוג בו זמן רב עד שיחזור בו לדרך הטובה", שהיא דרך האמצעית, הרי מובן, שכדי לבטל הענין דשנאת חנם שבא מצד גאווה כו', יש צורך בענין הענוה.

וכיון שיש הכרח בענין הענוה בכדי לבטל שנאת חנם, הרי לא יתכן שיתבטל ענין הענוה, ולכן "אמר לי' רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא".

ח. ובהקדים הביאור איך מתאים לומר "לא תיתני ענוה דאיכא אנא", שזהו היפך ענין הענוה:

(ב) — הרי היסוד והעיקר לענינים אלו הו"ע שנאת חנם.

(35) ראה סנהדרין קה, סע"א.

(36) הל' דעות פ"א ה"ד. פ"ב ה"ב.

(33) ט, ב.

(34) ומה שאמרו רז"ל "לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא הוכיחו זה את זה" (שבת קיט, ב), "שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין" (ב"מ ל,

לכאורה יש לתרץ בפשטות, שהעובדה "דאיכא אנא", בידעו מעמדו ומצבו שאינו בעל מעלה כו', ואעפ"כ מינהו לראש וכו', מוכיחה את ענוותנותם של אלו שמינהו.

אך על זה מבהיר רש"י ומפרש "דאיכא אנא" להיפך — לא שאלו שמינהו הם ענוים, אלא "שאני ענוותין"³⁷.
וטעם הדבר — כיון שאי אפשר לומר שרב יוסף לא ידע שהוא בעל מעלה:

מסופר בגמרא בסוף מסכת הוריות: "רב יוסף סיני (מי ששנה משנה וברייתא סדורין לו כנתינתן מהר סיני"³⁸ — ששם ניתנה כל התורה כולה, ועד שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה בסיני"³⁹), ורבה עוקר הרים (חריף ומפולפל בתורה, אע"פ שאין משנה וברייתא סדורין לו כל כך"³⁸). . . סיני עדיף . . . הכל צריכין למרי חטיא", ולכן בחרו ומינו את רב יוסף כו'.
וא"כ, בודאי ראה רב יוסף שבאים לשאול אותו היכן נאמר דין זה, היכן נשנית משנה או ברייתא זו וכו', והוא גם השיב על שאלותיהם. ואילו לא ידע מעלתו שבגללה נקרא "סיני", הי' אסור לו להשיב להם, שהרי "תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה וכו'" (כדברי הגמרא במסכת סוטה⁴⁰), וכיון שהשיב להם, הרי בודאי הי' בטוח שהוא ראוי להוראה.
ולכן אי אפשר לפרש "לא תיתני ענוה דאיכא אנא", שהענוה היא של אלו שמינהו, אף שלא הי' בעל-מעלה — בה בשעה שהוא ענוה על השאלות ששואלים אותו, שלכן מינהו לראש לגבי חריף ועוקר הרים, בגלל ש"הכל צריכין למרי חטיא"; ועכצ"ל הפירוש בפשטות הגמרא בדברי רב יוסף "דאיכא אנא" — "שאני ענוותין".

והביאור בזה (שלכאורה הרי זה היפך הענוה לומר על עצמו "שאני ענוותין") — בהקדם החילוק בין "עניו" ל"שפל" (ששניהם שמות בלשון הקודש), ש"שפל" הוא מי שבאמת אין לו במה להתגאות, משא"כ "עניו", אין פירושו שאינו יודע מעלותיו,

— שהרי אי אפשר לומר כן בנוגע לעניו הגדול ביותר: משה רבינו [שחג השבועות, "זמן מתן תורתנו", הוא היו"ט שלו, שהרי "משה קיבל תורה מסיני"⁴¹], כמסופר בחומש⁴² שהי' "עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" — שבודאי לא שייך לומר שמשא (שעליו נאמר

39) נסמן בלקו"ש חי"ט ע' 252.

40) כב, א.

41) אבות רפ"א.

42) בהעלותך יב, ג.

37) ראה גם לקו"ש שם הערה 25. שיחת

ש"פ במדבר, ערחה"ש תשח"י ס"י (תו"מ

חכ"ג ע' 10). וש"ג.

38) פרש"י שם.

"משה אמת ותורתו אמת"⁴³) לא ידע שהוא זה ש"קיבל תורה מסיני", או שלא ידע ח"ו מעלת התורה, או המעלה שהקב"ה אמר לו "אתה מביא לעצמך"⁴⁴ (אפילו לגבי אהרן ובניו), וצוהו "הגבל את ההר וקדשתו"⁴⁵ — כל הענינים של הגבלה ופרישה וכו' שהיו ע"י משה; ועד"ז בנוגע לשאר הענינים שבהם הי' כחו גדול, כמו "נתתיך אלקים לפרעה"⁴⁶, וכן הענין ד"בריאה יברא ה' גו"⁴⁷ שהי' במחלוקת קרח —

אלא אחד הפירושים בזה⁴⁸ — כפי שמבאר רבינו הזקן במאמר ד"ה ויספו עונים בהוי' שמחה⁴⁹, שהעניו יודע מעלותיו, אלא שסבור, שאילו הי' מישהו אחר במקומו, עם הכשרונות שניתנו לו בלידתו, שלא התייגע עליהם כו', אולי הי' פועל יותר ממנו, כך, שלא מגיעה לו הכרת תודה על זה.

ועד"ז בנוגע לרב יוסף — שבודאי ידע מעלתו וראה ש"הכל צריכין למרי חטיא" (שזהו"ע ד"סיני", כמו משה רבינו שקיבל תורה מסיני), אבל אעפ"כ הרגיש בעצמו שהוא ענותן, שאינו מחזיק טובה לעצמו, בהיותו סבור שמישהו אחר במקומו הי' מגיע לדרגא נעלית יותר.

ועד שמצינו שאמר בנוגע לחג השבועות: "אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא"⁵⁰, היינו, שאין זו המעלה שלו, אלא "האי יומא" גרם זאת כו'.

ומזה מובן, שענין הענוה הוא היפך הענין דשנאת חנם, שהרי שנאת חנם היא מצד גאווה ללא טעם, ואילו ענין הענוה הוא להיפך, שעם היותו בעל מעלות, אינו מחזיק טובה לעצמו, ואדרבה: מחשיב את עצמו פחות מאחרים כו', ולכן, ענין הענוה הוא התיקון לענין דשנאת חנם, והיינו, שהן אמת שיש לו את כל המעלות, ויש לו את כל התורה, עד שנקרא "סיני", אבל אעפ"כ, לפגוע ביהודי נוסף — חס ושלום; "אני ענוותן".

ט. וזוהי ההוראה שבסיפור הגמרא — שבהכרח שיהי' אצל בני" ענין העניוּת:

לומר על יהודי שאינו בעל-מעלה — חס ושלום!

וכמובן במכ"ש וק"ו ממ"ש רבינו הזקן בתו"א⁵¹, ש"מצינו⁵²

43) ב"ב עד, א. סנהדרין קי, סע"א.	48) ראה גם שיחת ערחה"ש תשל"ב ס"ח
במדב"ר פ"ח, כ — כגירסת הבחיי והכלי	(תו"מ חס"ח ע' 309). וש"נ.
יקר קרח טז, לד. וכ"ה בתנחומא שם יא.	49) מאמרי אדה"ז תקס"ב ע' נא.
44) מכילתא ופרש"י יתרו יט, כד.	50) פסחים סח, ב.
45) שם, כג.	51) מקץ לא, ג. וש"נ.
46) וארא ז, א.	52) ראה סנהדרין צו, א (ובמסורת הש"ס).
47) קרח טז, ל.	יל"ש מלכים"ב רמז רמד. פרש"י ירמ"י יב, ה.

בנבוכדנצר (בימי מרודך בלאדן⁵³) בשביל שהלך ג' פסיעות לכבוד השי"ת, פסקו לו מלזכה על כל העולם (כפי שמלכות בבל היתה אז⁵⁴) ולזרעו אחריו עד ג' דורות".

ובפרט ע"פ דברי הגמרא במסכת חגיגה⁵⁵, ש"פושעי ישראל מלאים מצוות כרמון".

אך יש צורך להבהיר ולהבטיח שמוכרחת להשאר מעלת הענוה, שהיא תשלול את הענין של שנאת חנם — שזהו דבר המוכרח, שהרי עד כמה שיגדל חושך הגלות, בהכרח שיוכלו לבטל את "חטאינו", שיסודם היתה שנאת חנם, כדי שיוכל להתבטל הענין ד"גלינו מארצנו".

י. אמנם, ענין הענוה לבדו אינו מספיק, אלא צ"ל גם הענין דיראת חטא:

לכל לראש — הנה בנוגע לענין הענוה גופא אין להסתפק בכך שכן הוא מצד טבע נפשו או מצד חשבון שכלי, אלא צ"ל מצד יראת חטא דוקא, שדוקא אז תהי' הענוה כדבעי למהוי, ובאופן של קיום כו'.

וע"ד שמצינו⁵⁶ בנוגע לענינים שבין אדם לחבירו, שהיסוד לזה צ"ל ציווי הקב"ה דוקא, כך, שגם המצוות שבין אדם לחבירו הם חלק מהמצוות שבין אדם למקום, והיינו, שבמצוות שבין אדם למקום יש שני סוגים: (א) מצוות שהם רק בין אדם למקום, (ב) מצוות שהם גם בין אדם לחבירו; וכמודגש בעשרת הדברות, שגם הענין ד"לא תרצח"⁵⁷ צריך להיות מיוסד על הענין ד"אנכי ה' אלקיך"⁵⁸, ולאחרי הקדמת נעשה לנשמע דוקא.

ונוסף לזה, העדר הענין של יראת חטא כשלעצמו הוא סיבה נוספת שיכולה לגרום לשנאת חנם:

כאשר אין אצלו ענין של יראה כלל, ולא רגש של בושא אפילו ממה שיאמר מישהו אחר, כך, שאין לו עם מי להתחשב ואינו מתחשב עם אף אחד — אזי במילא עושה מה שלבו חפץ.

ולהיותו במעמד ומצב ש"הוא ברשות לבו" (כדאיתא במדרש⁵⁹ והובא בתניא⁶⁰), והרי "אדם עיר פרא יולד"⁶¹, ו"יצר לב האדם רע מנעוריו"⁶², כך, שלא שייך לשאול אצלו טעם ע"פ שכל, כיון שהלב אינו

53) ראה גם אסת"ר פ"ג, א. שהש"ר פ"ג, ו.

54) ראה מגילה יא, סע"א.

55) בסופה. וש"נ.

56) ראה גם תו"מ חע"ו ריש ע' 182.

57) איוב יא, יב.

58) נח ח, כא.

59) יתרו כ, יג.

58) שם, ב.

59) ב"ר פל"ד, יו"ד.

60) פי"ז.

מקום השכל, אלא מקום המדות והרגש וכו' — הרי מובן שבשעה שרואה יהודי או כל ברי', אזי מרגיש כלפיו היפך האהבה.

וכדי להגביל את הלב, אפילו בהיותו במעמד ומצב שאינו שייך לדרגות נעלות ביותר — בהכרח שיהי' אצלו בשלימות עכ"פ הענין של יראת חטא; לא נאמר כאן "יראת הוי'", "יראת אלקים" וכו', כי אם יראת חטא, היינו, שתופס את עצמו ("גיט זיך אַ כאַפּ") ומזדעזע ("גיט זיך אַ טרייסל") מענין החטא, שמתירא מזה שיכול לגרום לו איזה ענין של היזק כו'.

יא. וזהו שאמרו רב יוסף ורב נחמן לתנא "לא תיתני (בטלה) ענוה דאיכא אנא .. לא תיתני (בטלה) יראת חטא דאיכא אנא"⁶³:

אי אפשר לומר שענוה ויראת חטא בטלו לגמרי (ש"בטלה" פירושו שנתבטל לגמרי, כנ"ל ס"ה),

— שהרי גם כשנמצאים בתכלית ירידת הגלות, צריכה להיות נתונה לכל אחד היכולת והרשות והכח לבטל את הענין ד"חטאינו", ולכן מוכרחים להיות בשלימות ובתוקף ב' המעלות דיראת חטא וענוה — אלא בהכרח לומר שעדיין ישנו ענין הענוה והענין דיראת חטא — עכ"פ בדרגא פחותה באופן השייך לכל אחד מישראל.

ועל זה מביאים ר"י ור"נ ראי' והוכחה — "דאיכא אנא", שכוונתם בזה היתה לדרגא פחותה בענינים של ענוה ויראת חטא כפי שהיא אצלם: בנוגע לרב יוסף — מסופר בגמרא⁶⁴ ש"חלש איעקר לי' למודי". והרי ידוע חומר הענין ד"השוכח (אפילו) דבר אחד ממשנתו כו"⁶⁵, וכמבואר בארוכה בהל' ת"ת לרבינו הזקן⁶⁶. ואע"פ שזהו דוקא כשמשכח תלמודו במזיד, משא"כ רב יוסף ש"חלש כו'", מ"מ, כיון שכל דבר הוא בהשגחה פרטית, הנה כיון שדוקא אצלו אירע דבר כזה, הי' ר"י סבור שזהו בגלל פחיתותו כו'. וכיון שכן, הרי אין פלא בכך ש"אני ענוותין", כי, בהיותו במעמד ומצב ש"אייעקר לי' למודי", מספיקה גם דרגא פחותה במדת הענוה, ששייכת לכל אחד מישראל.

ועד"ז בנוגע לרב נחמן — שכאשר רק "נפל גלימא מעילוי' רישי" אזי נכשל בענין שהוא היפך יראת חטא (כנ"ל ס"ג), כך, שהענין דיראת חטא שיש אצלו ("דאיכא אנא") היא בדרגא פחותה, ששייכת לכל אחד מישראל⁶⁷.

65) אבות פ"ג מ"ח.

66) פ"ב ה"ד (ואילך). וש"נ.

67) ראה גם לקו"ש חל"ד ע' 72.

63) ראה גם ילקוט החנוכי שבראש ספר

שו"ת הרב"ז (שאפראן — ורשה תר"ץ) ס"ב.

64) נדרים מא, א.

וענין זה נעשה חלק מהתורה — שבנוגע לענוה ויראת חטא ישנה ההבטחה שלא יבטלו אלא יהיו תמיד אצל בני, שעל ידם יוכלו לבטל את סיבת הגלות כו'.

וזהו גם מה ש"הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה"⁶⁸, — היינו שברור הדבר שסוכ"ס יתנהגו כל בני ע"פ "דבר ה' זו הלכה"⁶⁹, מבלי להתפעל מכל הקשיים כו', ומבלי להתפעל מהיצה"ר גם בשעה שמתעטף באיצטלא של ת"ח (כדרשת חז"ל⁷⁰ על הפסוק⁷¹ "בהאבקו עמו", "כת"ח נדמה לו"), שאז הסכנה היא גדולה יותר, כמארז"ל⁷² "כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו", ואעפ"כ אינו מתפעל מזה, בידעו שיש לו את הכחות הדרושים לכך, שהרי "לפום גמלא שיחנא"⁷³, אלא שיש לו בחירה חפשית כו' —

"ומיד הן נגאלין"⁶⁸ [וכשם שה"נגאלין" הוא "מיד", הנה גם התשובה היא מיד, שהרי תשובה היא "בשעתא חדא וברגעא חדא"⁷⁴, "מיט איין קער"⁷⁵], בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

יב. וזהו גם הקשר עם התחלת המסכתא: "המקנא לאשתו", ואיתא בגמרא⁷⁶ ב' פירושים "מה לשון קינוי", וא' מהם הוא "לשון התראה, וכן הוא אומר⁷⁷ יקנא הוי' לארצו".

וכן תהי' לנו — שבקרוב ממש ובגלוי יקנא ה' לארצו,

ויקויים מ"ש "וכפר אדמתו עמו"⁷⁸ — להוציא את ארץ ישראל מכל הענינים המבלבלים, ועד שיראו גם בעיני בשר ובגלוי למטה מעשרה טפחים שזוהי "ארץ אשר . . עיני הוי' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה"⁷⁹,

וזה יביא מיד שתהי' "ארץ זבת חלב ודבש", "ארץ טובה ורחבה"⁸⁰, ובפשטות, למטה מעשרה טפחים,

והיינו לפי שיתבטל המורא מפני גויים, ובדרך ממילא יתבטל שעבוד מלכיות, כך, שרואים שכל אחד מישראל הוא בן חורין ועוסק בתורה

68 רמב"ם הל' תשובה פ"ו ה"ה. סה"מ תרל"ו ח"ב ע' שמז. תרנ"ד ריש ע'

69 שבת קלח, ב. שכט. סה"מ קונטרסים ח"ב שצו, ב. ח"ג ע'

70 חולין צא, א. קד. סה"ש תש"ה ריש ע' 121.

71 וישלח לב, כו. (76 ב, סע"ב ואילך.

72 סוכה נב, סע"א. (77 יואל ב, יח.

73 כתובות סז, רע"א. וש"נ. (78 האזינו לב, מג.

74 זח"א קכט, סע"א. (79 עקב יא, יב.

75 ראה לקו"ת דרושי ר"ה סא, א. סג, ד. (80 שמות ג, ח.

ובמצוות — בדוגמת מ"ש הרמב"ם²⁴ ש"יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה, ויכון כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה'" ובודאי ינצח, — וכיון שזוהי "מלחמת ה'", הרי כשם שמצינו בנוגע לרפואה שכאשר "אני הוי' רופאך" הרי זה באופן ש"לא אשים עליך"⁸¹, שמלכתחילה אין מחלה, כך גם הנצחון במלחמת ה', שהוא נצחון של "הוי' אלקי הצבאות"⁸², הוא באופן ש"חרב (אפילו חרב של שלום⁸³) לא תעבור בארצכם"¹⁰⁶, כך, שאין צורך כלל במלחמות, כיון שנעשה הענין של "פדה בשלום נפשי"⁸⁴ —

ובעגלא דידן, ובשעתא חדא וברגעא חדא, נראה ש"בנה מקדש (ביהמ"ק השלישי) במקומו", ולאח"ז — "וקבץ נדחי ישראל", ואז יקויים היעוד⁸⁵ "מלאה הארץ דעה את ה'", בקרוב ממש.

* * *

יג. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע.

* * *

יד. כאמור לעיל במאמר⁸⁶ [שמיוסד על מאמרי רבותינו נשיאינו, החל מרבינו הזקן, אדמו"ר האמצעי, הצמח צדק והנשיאים שלאחריו, עד לנשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר] — עומדים עתה בחמשה בסיון, שזוהי ההכנה לקבלת התורה ממש — ערב זמן מתן תורתנו, כפשטות הענין, עד לפשוטו של מקרא.

ובהקדמה — שבפשטות הכתובים ישנה גם ההכנה למתן תורה שמתחילה כבר בימי הגבלה⁸⁷,

ועד שכבר בנוגע לר"ח סיון נאמר⁸⁸ "בחודש השלישי גו' ביום הזה [כפי שלמדים בגמרא⁸⁹ "הזה הזה" לגז"ש שקאי על ר"ח] באו מדבר סיני גו' ויחן שם ישראל" — לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד"⁹⁰, בגלל שעמדו "נגד ההר", שמצדם עמדו כבר מוכנים לקבל את התורה, כפי שמבאר רבינו הזקן בדרוש בחודש השלישי⁹¹.

(87) ראה גם מכתב יום שלישי, שהוכפל בו כי טוב, פ' נשא את ראש, שנה זו (אג"ק ח"ל ס"ע רטו ואילך).
(88) יתרו יט, א"ב.
(89) שבת פו, ב.
(90) פרש"י עה"פ. וראה מכילתא שם.
(91) תו"א ר"פ יתרו.

(81) בשלח טו, כו.
(82) הושע יב, ו. ועוד.
(83) תענית כב, א"ב.
(84) תהלים נה, יט.
(85) ישע"י יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.
(86) לעיל ע' ... ואילך. וש"נ.

אבל מובן, שככל שהולכים ומתקרבים לחג השבועות, הולכת וגדלה ההדגשה, ובמילא צ"ל ניכר ונגלה יותר ענין ההכנה למתן תורה וקבלת התורה.

וכאשר מסתכלים רואים שיש רבים שמבולבלים בענינים שונים, דברים טובים ומוכרחים וחיוניים, ושוכחים להזכיר מילה אודות הצורך להתכונן בפשטות לקבל את התורה ב"זמן מתן תורתנו", חג השבועות, ולא צריכים לחפש ולשאול מהי ההכנה לזה — כאמור לעיל שזהו ע"י הקדמת נעשה לנשמע.

ואין הכוונה רק לומר זאת בדיבור בעלמא — שאז לא שייך לקרות זאת בשם "רוז", ועד שתורת אמת עומדת בהתפעלות ואומרת (בשם נתן התורה עצמו) בלשון תמיהה: "מי גילה לבני רז זה"⁹² — וא"כ מובן שזוהי עבודה גדולה ביותר, שלא זו בלבד שאומר את המילים "נעשה" ולאח"ז "נשמע", אלא כל אחד צריך להתבונן בזה בהתבוננות אמיתית, על מנת שיוכל ואכן יגיע למעמד ומצב דהקדמת נעשה לנשמע, לפי שורש נשמתו ולפי יכלתו, באופן ד"בכל מאדך"⁹³.

ובשביל זה — צריך לעשות משהו!...

ועי"ז שיערוך אסיפות, וילך לטייל, ויעשה ענינים נוספים — יהי לו אמנם "עולם הבא" ו"עולם הזה", ויפעל ענינים נעלים ("געוואַלדיקע זאַכן"). אבל כאן מדובר אודות מצוה שהזמן גרמא, ולא רק מצוה פרטית, אלא ענין כללי, ששייך באמת לכל ימי הספירה שענינם הוא הגעגועים לתורה (כמדובר כמ"פ)⁹⁴, עאכו"כ החל מ"ח, עאכו"כ החל מימי ההגבלה, ועאכו"כ בערב חג השבועות, שכל היום נקרא בשם "ערב", וכל רגע שביום ענינו הכנה לקבלת התורה⁹⁵ — צריך לבטא ולהדגיש לעצמו את הענין של "נעשה" ו"נשמע", ובאופן של הקדמת נעשה לנשמע.

ולא לדרשה קאתינא: יש להקדיש לזה עכ"פ רגעים אחדים, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו⁹⁶ — שאותם רגעים אחדים שבהם יתבונן שמכין את עצמו לאופן העבודה דנעשה קודם לנשמע, עליו לזרוע ולהפיץ במשך כל המעת-לעת של ערב שבועות, חמשה בסיון, ועאכו"כ על "זמן מתן תורתנו" — יום הראשון של שבועות, ויו"ט שני של גליות, ובפרט בשנה זו שחל ביום הש"ק, ש"לכולי עלמא בשבת ניתנה תורה"⁹⁹.

(92) שבת שבהערה 7. וראה גם במאמר (וראה גם לעיל ע' 19).

שבהערה 86. (95) ראה גם לקו"ש חכ"ח ע' 19 ואילך.

(93) ואתחנן ו, ה. (96) ראה סה"ש תרצ"ט ס"ע 339 ואילך.

(94) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 114 [ע' 384]. וראה גם תו"מ חע"ב ע' 248. וש"נ.

ויה"ר שיתבוננו (עכ"פ רגעים אחדים) בענין דהקדמת נעשה לנשמע כפי שהוא בפשטות הדברים; בספרי מוסר וספרי חקירה, ולמעלה יותר — כפי שנתבאר בתורת החסידות, ולקשר זאת עם עצמו, היינו, שאין זה לימוד ענין שנמצא בספר, אלא זהו ענין שצריך ללמד אותו. ואז נעשית קבלת התורה בשמחה ובפנימיות, באופן שהוא מוכן לזה בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו.

— קבלת התורה תהי' אצלו גם בלאה"כ, דכיון שנותנים את התורה, ו"כל הנותן בעין יפה נותן"⁹⁷, הרי בודאי שגם יקבל את התורה; אבל ביכלתו לקבל באופן שה"רז" יהי' אצלו בגלוי, וכל הענינים יהיו אצלו בגלוי, שאז יהי' זה ביתר שאת וביתר עוז.

טו. ובהמשך להמדובר לעיל (ס"ח) שאפילו במ"ת הי' משה מחיצה לעצמו ו"אהרן מחיצה לעצמו"⁹⁸, ועד לדרגא הכי תחתונה שבבני", שגם היא היתה בעילוי שלא בערך לגבי כל מציאות העולם כולו, שהרי רק לבני" ניתנה התורה — הרי זה גם זמן המוכשר לחזור ולעורר עוד הפעם המדובר כמ"פ שכל אחד צריך לעשות כל התלוי בו לבטל בתכלית ובפועל את הענין שרוצים לגרור גוים ולהכניסם בין יהודים, היפך התורה והיפך ההלכה, שבזה עומדים על ה' ועל תורתו ועל עמו ועל ארצו הקדושה, שלכן הי' לא תהי'!

וככל שיבטלו זאת רגע אחד קודם — תבוא עליהם ברכה, על כל אחד שיעשה בזה כל התלוי בו, ובודאי שסוכ"ס הנה "דבר אלקינו יקום לעולם"⁹⁸, ובדרכי נועם ובדרכי שלום.

וכמדובר כמ"פ שזוהי גם הדרך לפעול שלום בעולם בכלל, אפילו בין אוה"ע — כמפורש במדרשי חז"ל⁹⁹, שבשעה שניתנה תורה נתייראו הגויים ובאו לבלעם כו', ואמר להם "ה' עוז לעמו יתן", ו"ה' יברך את עמו בשלום"¹⁰⁰, ואז נעשה גם שלום בין יהודים לגויים, כיון שהגויים ראו שזוהי תורה ששייכת רק לבני", ועל ידם יגיע להם חלקם — כפי שפוסק הרמב"ם¹⁰¹ ש"צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח" (שבע מצוות, עם כל הפרטים שבזה וכל המסתעף מזה¹⁰²).

ובודאי שמתנהגים עם גוי בצדק וביושר, שלא מרמים אותו, ולא סוחבים אותו לעשות ממנו דבר המזיק — שמזיק את עצמו, ומזיק רח"ל

97 ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

100 תהלים כט, יא.

98 ישע"י מ, ח.

101 הלי' מלכים ספ"ה.

99 זבחים קטז, סע"א. וראה יל"ש יתרו

102 ראה אנציק' תלמודית (כרך ג) ערך

בני נח בתחלתו (ע' שמט ואילך). וש"נ.

רמז רסח. רפו.

את בני, "גוי קדוש"¹⁰³, ביחד עם ארץ הקדושה והתורה הקדושה, שכולם ניתנו מאליכם קדוש הוא.

ומזה מובן גם שלא שייך להתווכח ולטעון שעי"ז מרויחים משהו; אין לך דבר שיוכל למלא, אפילו במקצת מן המקצת עכ"פ, דבר שבו תלוי אפילו הקיום של אות אחת בתורה, ועאכו"כ הלכה וסוגיא שלימה בתורה, שקשורה עם "סוגיא שלימה" בארץ הקודש, שהם קשורים עם הקיום של כל עם ישראל, שעם זה קשור כביכול "הוי" אחד"¹⁰⁴ — ענין האלקות כפשוטו, למטה מעשרה טפחים.

ולכן — הכרח גמור לבטל זאת בהקדם הכי אפשרי.

והטענה של שטות שזה יביא לידי פירוד בין בני — הרי לא יתכן ש"תורה אחת"¹⁰⁵ תביא לידי פירוד בין בני!

ואדרבה: אפילו קודם מ"ת — עצם העובדה שבני עמדו "נגד ההר", עוד לפני שניתנה עליו התורה, פעלה כבר ש"יחן שם ישראל", "כאיש אחד בלב אחד".

וזוהי גם הדרך — למעלה מדרך הטבע — שיהי' שלום בין ישראל לעמים, עי"ז שמקיימים את "המבדיל בין ישראל לעמים", וזה יביא אח"כ הצלחה בפעולות שבדרכי הטבע כדי שיקויים "ונתתי שלום בארץ"¹⁰⁶, שהרי "התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"¹⁰⁷, ועאכו"כ ב"ארץ אשר .. עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה"⁷⁹.

טז. וכן יש לעורר בנוגע לענין המבצעים ש"מרעישים" אודותיו, שמר"ח סיון, ועאכו"כ ימי הגבלה, ועאכו"כ ערב חג השבועות, צריך לעסוק בכל המבצעים ביתר שאת וביתר עוז, הן בכמות והן באיכות, שכן, נוסף לכך שכל ענין של תורה ומצוותי' מוסיף כח בכללות הענין דמ"ת, הרי זה בהדגשה יתירה בחמשה המבצעים, וגם במבצע נרות שבת קודש, שקשורים במיוחד עם ענין התורה (כפי שכבר נתבאר במכתב⁸⁷):

מבצע תורה — כמובן בפשטות שקשור עם מ"ת, שהרי "כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"¹⁰⁸, כפי שהי' בשעת נתינת התורה בפעם הראשונה (כדברי הגמרא במסכת ברכות¹⁰⁹).

ועד"ז מבצע תפילין ומבצע מזוזה — שבפרשיות שבהם נאמר

(107) רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

(108) תדבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז

תתלד.

(109) כב, א. וראה תר"א שבהערה 91 (סז, ב).

(103) יתרו יט, ו.

(104) ואתחנן ו, ד. ועוד.

(105) לשון הכתוב — בא יב, מט. ועוד.

(106) בחוקותי כו, ו.

והוכפל הצינוי דתלמוד תורה שצ"ל "בשבתך בכיתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך"¹¹⁰, וצ"ל "ודברת במ"¹¹¹, "ולא בדברים אחרים"¹¹², שכולו תורה — "תורתו אומנתו"¹¹³.

ועד"ז מבצע צדקה — כמ"ש רבינו הזקן בהתחלת ספר "תורה אור" (שכשמו כן הוא) מיד בדרוש הראשון¹¹⁴, שעל ידה "נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה", וכפי שמבאר הצ"צ¹¹⁵, שאין זו גוזמא, אלא אכן אלף פעמים ככה בפועל ממש, והיינו, שבשעה אחת יכול להספיק מה שלולי ענין הצדקה הי' צריך בשביל זה אלף שעות, כיון שמוחו, וכן לבו — שעל זה אמרו¹¹⁶ "לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ" (או "רוצה"¹¹⁷) — נעשים זכים אלף פעמים ככה.

ועד"ז בית מלא ספרים — כמדובר כמ"פ שהכוונה לספרים של תורה, וכן ספרים של תפלה, כמו סידור ותהלים, שהרי ע"י התפלה נעשה לימוד התורה באופן נעלה ביותר, כפי שרבינו הזקן מבאר בארוכה בדרושי פרשת וזאת הברכה אשר ברך משה¹¹⁸.

ועאכו"כ מבצע נרות שבת קודש — שבערב שבועות יעשו זאת בתוספת ברכת שהחיינו, היינו, שכל אשה וכל הנשים, כל בת וכל הבנות, תיכף שהגיעו לחינוך ומבינים פירוש הענין, ידליקו נר בברכה, ובברכת שהחיינו, מתוך רגש של הודי' "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה" — כמפורש בגמרא במסכת שבת¹¹⁹ ש"נר מצוה" מביא "תורה אור"¹²⁰, שלזה זקוקים הן נשים נשואות והן לפני החתונה, ואפילו משהגיעה לחינוך, שכבר מתכוננת לכך שבמשך הזמן תהי' "עקרת הבית"¹²¹, ולכן כל עניני' הם באופן שעי"ז יתוסף בבית שתעמיד במשך הזמן שיהי' בית תורה — "תורה אור", ע"י "נר מצוה".

יז. ויהי' שיעסקו בכל ענינים אלו ביתר שאת וביתר עוז כל השנה כולה, ועאכו"כ בערב חג השבועות, "זמן מתן תורתנו", ואז תהי' התורה בתכלית השלימות, והתפילין בתכלית השלימות,

---

(116) ע"ז יט, א.	(110) ואתחנן ו, ז. עקב יא, יט.
(117) שו"ע יו"ד סוסר"מ.	(111) ואתחנן שם.
(118) צו, ב.	(112) יומא יט, ב. תניא פ"ח. שו"ע אדה"ז
(119) כג, ב ובפרש"י.	אור"ח סקנ"ו סט"ז. וראה הל' ת"ת לאדה"ז
(120) משלי ו, כג.	פ"ג ה"ז; פ"ד הי"א.
(121) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א.	(113) שבת יא, א.
פרש"י ויגש מו, יט. אוה"ת נ"ך ח"ב ע'	(114) בתחלתו (א, ב).
תתעא. ע' תתנח ואילך.	(115) ראה אוה"ת לשם (בראשית כרך ו)

תתרכו, ב ואילך.

והמזווה בתכלית השלימות, והצדקה בתכלית השלימות (שהרי אפילו עשירים זקוקים לצדקתו של הקב"ה, "לך הוי' הצדקה"¹²²), וכך בית מלא ספרים, וכך נרות שבת קודש שיאירו את כל ששת ימי השבוע, כפי שמסופר בנוגע לשרה אמנו (הראשונה מארבע האמהות), שהנרות שהדליקה בערב שבת האירו עד לערב שבת הבא¹²³ — וכך יואר אלף השישי [שבו עומדים עתה כבר לאחרי חצות]¹²⁴, קרוב ממש לביאת משיח צדקנו] ב"נר מצוה ותורה אור",

ועאכו"כ מצות התשובה, שנקראת "מצוה" סתם, "המצוה הזאת"¹²⁵ — שישראל עושין תשובה "ומיד הן נגאלין"⁶⁸,

ופועלים שה"רו זה" של הקדמת נעשה לנשמע יהי' בגלוי אצל כל אחד, ומקבלים את התורה — ועד ללימוד תורתו של משיח מפיו של משיח — בשמחה ובפנימיות.

ובודאי ימסרו הדברים לכל קצוי תבל — בכל מקום שיכולים להגיע, עכשיו ע"י הטלפון, או ע"י כתיבה, טלגרמות וכו', שאצל כל אחד ואחת, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹²⁶, ובכללות כולם יחד, תהי' קבלת התורה בשמחה ובפנימיות,

וכהוראת רבותינו נשיאינו, שהוראתם היא גם נתינת כח, ובדיוק הלשון נתינה — ש"כל הנותן בעין יפה נותן"⁹⁷,

ובאופן ד"מלכתחילה אריבער" — עוברים מיד מיו"ט ליו"ט שני בחוץ לארץ, וגם מיו"ט לשבת בפני עצמו, כפי שהוא בארץ הקודש, שיהי' שבת קודש, וממשיכים זאת כבר בערב שבועות וערב שבת, כבקביעות שנה זו שה"עירוב תבשילין" עבור שבת נערך בחמשה בסיון, ולעשות כל ענינים אלו — בשמחה ובפנימיות, ו"מלכתחילה אריבער".

* * *

יח. בהמשך¹²⁷ לעריכת הסיום (דמסכת סוטה) דלעיל, שזהו ענין כנגלה דתורה — הנה תיבת "נגלה" עצמה מורה שיש לה פנימיות — פנימיות התורה¹²⁸, שבדורותנו נמסרה בתורת החסידות.

122) דניאל ט, ז. 127) מכאן עד סיום השיחה — הוגה ע"י
 123) ב"ר פ"ס, טז. הובא בפרש"י עה"ת כ"ק אדמור"ר שליט"א (באידית), ונרפס בהוספות ללקו"ש חי"ג ע' 177 ואילך.
 124) ראה סה"ש תש"ט ע' 331. וש"נ. 125) נצבים ל, יא. וראה לקו"ת נצבים
 מה, ג. וש"נ. 126) וכמדובר בנוגע ל"ג בעומר —
 126) בא יו"ד, ט. שהוא הכנה לחג השבועות — שזהו "מתן

מ"ת התחיל עם תושב"כ. תושב"כ של חסידות (שבה נתגלתה פנימיות התורה, כנ"ל) — הוא ספר התניא, כפי שכותב כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו ברשימתו הידועה בנוגע לתניא¹²⁹.

בנוגע למ"ת — הי' אח"כ החידוש שמשה רבינו תרגם זאת בשבעים לשון, וכמ"ש¹³⁰ "אלה הדברים אשר דבר משה גו' הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר", כמובא במדרשי חז"ל¹³¹ שתירגמו זאת לשבעים לשון¹³².

ענין זה נעשה לאחרי ד' ספרים הראשונים, בספר החמישי ("אלה הדברים אשר דבר משה"), אשר, כביאור חז"ל¹³³, וכפי שרבינו הזקן מבאר הענין בארוכה בדרושי מ"ת¹³⁴ עה"פ¹³⁵ "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר", ענינו של ספר זה — גילוי של כל הספרים, ואז הי' גם תרגום התורה לשבעים לשון¹³⁶.

כל עניני התורה — הרי הם הוראה על כל הדורות, וכן הוא גם ב"באר היטב"¹³⁷ של התורה ללשונות אחרים, ועאכ"כ התרגום ללשון המדינה שבה נמצא עתה רוב מנין ורוב בנין דבנ"י — ארצות הברית, שנתייסדה ע"י אלו שהגיעו מאנגליא — נוגע במיוחד שיהי' "באר היטב" — תרגום לאנגלית — השפה המדוברת במדינות אלו — [לא רק תושב"כ, חומש ונ"ך בכלל, אלא גם] תושב"כ של תורת החסידות — ספר התניא.

יט. כל ענין של תומ"צ צריך להיות באופן ד"ואנוהו"¹³⁸ — בשלימות האפשרית, באופן הטוב והיפה ביותר, וכך גם בנוגע להעתקות, הביאור והתרגום ללשון אחרת: ככל שעושים זאת באופן טוב בפעם הראשונה¹³⁹, הנה אם יכולים לעשות יותר טוב, יש לעשות פעם שני¹⁴⁰

(134) לקו"ת במדבר טו, ג. אוה"ת לשם (דרושים לשבועות ע' ריט). וראה ג"כ לקו"ש ח"ד (ע' 1087 ואילך) פ' דברים. ח"ה ע' 333 הערה 116.
 (135) יתרו כ, א.
 (136) ראה שמור"ר ספכ"ח.
 (137) תבוא כז, ח. וראה סוטה לו, א.
 (138) שבת קלג, ב.
 (139) ח"א — קה"ת ברוקלין ה'תשכ"ב. ח"ב: ה'תשכ"ה. ח"ג: ה'תשכ"ו. ח"ד: ה'תשכ"ח. ח"ה: ה'תשכ"ח.
 (140) ח"א — קה"ת ברוקלין, ה'תשכ"ח. ח"ב וח"ג — ה'תשכ"ט.

תורה" של פנימיות התורה ( ) — מהנחה בלתי מוגה.
 (129) קיצורים והערות לתניא ע' קח. ולאח"ז באג"ק שלו ח"ד ע' רסא.
 (130) דברים א, א — א, ה.
 (131) תנחומא דברים ב. פסיקתא זוטרתא — עה"פ דברים א, ה. רש"י שם.
 (132) נוסף על ענין הביאור שעי"ז — עיין ג"כ תו"א משפטים עז, ד ואילך ה'תשכ"ז.
 וראה ג"כ בהקדמה — להעתקת תניא (ח"א) באנגלית (דלקמן הערות 139, 140) ע' ix ואילך.
 (133) מגילה לא, ב (משה מפי עצמו אמרן). תוס' שם ד"ה משה (וברוח הקדש).

ופעם שלישית¹⁴¹, הן בנוגע לתרגום והן בנוגע לקלף נאה, נייר נאה, דיו נאה, וכריכה נאה, וכל שאר הדברים.

אך צריך לזכור שהאנגלית איננה יותר מאשר הלבוש החיצוני, קנקן, אבל בתוכו יש יין ישן, שאסור, ח"ו, לגעת בו ולשנות אותו, לא להשמיט משם איזה ענין, מתוך חשש שאולי אינו יהודי יראה זאת ויהי' ברוגז וכו'.

אין מה להתיירא בשעה שבאים עם ענין של תורה ונותנים לו זאת לאמתתו — ללא פשרות ומבלי להסתיר, כיון שסוכ"ס מכיר גם האינו יהודי ש"משה אמת ותורתו אמת"¹⁴², ואדרבא: זוהי הדרך שנעשה שלום, אפילו בין ישראל לעמים, ועאכו"כ בין יהודי אחד לחבריו¹⁴³.

כ. ויה"ר שכל אלו שהשתתפו בתרגום, יעורר הדבר אצלם חשק גדול וגעגועים¹⁴⁴ גדולים לפעול עוד יותר — עד כמ"פ ככה, הן בכמות הן באיכות, בכל עניני יהדות, תומ"צ, כולל כמובן — בענינים של פנימיות התורה, חסידות.

ולעשות זאת (כמדובר לעיל — בשיחות הקודמות) בשמחה ובפנימיות, ובאופן דמוסיף והולך ואור, עד שיאירו ביותר, כל אחד בעצמו, ובעיר ובמדינה היכן שנמצא, ועי"ז יתוסף אור בכל העולם כולו. ולעשות כל זה — כאמור לעיל — באופן מואר, ובאופן שמח, יותר ויותר, עד שישרפו את שיריי הגלות¹⁴⁵, ויכנסו ב"לילה כיום יאיר"¹⁴⁶ באופן מואר, לקבל פני משיח צדקנו ובקרוב ממש.

כא. יישר כח — לכל אלו — גם ממני ומכולם על הנחת רוח שגרמו, ע"י שהשלימו והביאו זאת לכאן בערב "האי יומא דקא גריס"⁵⁰ — ערב חג השבועות.

וכל זה גם יוסיף ב"יפוצו מעיינותיך" של הבעש"ט¹⁴⁷ — תורת הבעש"ט ותורת רבינו הזקן¹⁴⁸, עד שהמעיינות גופא יגיעו ויהיו ב"חוצה", ועי"ז "קאתי מר" — דא מלכא משיחא¹⁴⁹, ובקרוב ממש.

145) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).

146) תהלים קלט, יב.

147) שיום ההסתלקות שלו הוא בחג השבועות. וראה לקו"ד ח"א לב, א. שם מב, א (סה"ש תרצ"ג ס"ע 164 ואילך. ע' 178).

148) ראה לקו"ש ח"ח ע' 249 הערה 14.

149) שבעצרת מת דוד (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"ג (וכ"ה בר"ר פ"ג, ב) — הובא בתוס' חגיגה יז, א) מלכא משיחא.

141) ח"א — קה"ת ברוקלין, ה'תשכ"ט.

142) תנחומא קרח יא. ועד"ז ב"ב עד, א. במדב"ר פ"ח, טז (כ"ה במדב"ר עם הענפים, ובדפוס וילנא — פיסקא כ). ועוד.

143) ראה ג"כ שיחת יום ב' דחה"ש ס"...

(לקמן ע' ...).

144) ענין הגעגועים — ראה ד"ה צור תעודה תרצ"ג פ"ג. שופר של ר"ה תש"ב. וראה גם

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לכמה מהאורחים מאנגליא שהתעסקו בהדפסת התניא הנ"ל — לומר "לחיים", ונתן לכאו"א מהם מכתב כללי⁸⁷, ולילדים חתיכת מזונות (וכן שלח מזונות עבור הנשים).

אח"כ התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בכא הרביעית — פעם אחת).

טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן את ניגון ההקפות של אביו הרלו"צ ז"ל].

הוספה

בי"ה, כ' אייר תשי"ז

ברוקלין

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ו אייר.

בעת רצון אזכיר את זוגתו שתליט"א על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע,

ולפלא שכותב שהרופאים כנראה לא קבעו המיחוש שלה, שהרי רופאים מומחים נמצאים באה"ק ת"ו, ובפרט שכפי שכותב היתה זוגתו שתליט"א בהשגחתם כשבוע ימים, ומובן שמה שנוגע יותר הוא שכותב שלא קבעו הטפול בדיוק, ויהי רצון שעכ"פ במכתבו הבא יכתוב ידיעות מדוייקות יותר והעיקר בבשו"ט מהטבת בריאותה,

ובפרט שנמצאים אנו בימים שבין חג הפסח זמן חירותנו וחג השבועות זמן מ"ת חרות על הלוחות א"ת חרות אלא חירות, הנה יה"ר שיתוסף בכ"א בתכ"י חירות מכל ענינים המבלבלים לעבודת השם שבזה גם עיני בריאות הגוף,

חרות על הלוחות: תשא לב, טז.

א"ת חרות אלא חירות: אבות פ"ו מ"ב.

לעבודת השם .. בריאות הגוף: ראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג ורפ"ד.

וכמבואר גם בדרז"ל שכל ישראל היו בריאים ושלמים לקבלת התורה גם בגופם ובגשמיות, ומוכן עוד יותר ע"פ המבואר בתניא פרק מט', ובנו בחרת מכל עם ולשון, שהבחירה בגלוי בעת מתן תורה, הוא הגוף החומרי וכו', עיי"ש.

בברכה לבשו"ט.

נ.ב.

לפלא ההפסק במכתביו הארוך כ"כ, וגם כשכותב אינו מזכיר ע"ד פעולותיו בסביבתו בהפצת היהדות בכלל והפצת המעינות ביחוד, והרי זהו תפקידו העיקרי, וכל שאר הענינים ועאכו"כ טפול רפואי דא"צ לגופו **ואדרבה** — אף דאשתו כגופא דמיא — אינם אלא אמצעים לזה.

וכבר כתבתי לכמה מאנ"ש, אף שאין אתנו יודע עד מה, מ"מ קרוב הדבר לומר, שבאם היו מתרגלים לכתוב ע"ד מאורעות טובים ובשו"ט מתמעטים היו הענינים הבלתי רצויים, כיון שאפשר שאין הם באים אלא בכדי שתהי' הזדמנות להתקרב יותר זא"ז ולהתקרבות אחד לרעהו בעניני תורה ומצוותי', ויהי"ר שעכ"פ מכאן ולהבא יבשרו כל אנ"ש זה לזה בשו"ט בטוב הנראה והנגלה.

וכמבואר גם בדרז"ל .. בריאים ושלמים לקבלת התורה כו': ראה במדב"ר פ"ז, א. וש"נ. בתניא פרק מט': סט, סע"ב ואילך.

ובנו בחרת מכל עם ולשון: נוסח ברכת אהבת עולם דתפלת שחרית. וראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ס ס"ד ("שכשיאמר ובנו בחרת יזכור מתן תורה"). וש"נ.

ועאכו"כ טפול רפואי דא"צ לגופו כו': כנראה הכוונה, שאין הטפול הרפואי (של זוגתו — אודותיו, כנראה, האריך הנמען במכתבו, וכדלעיל בפנים האגרת: "שכותב שהרופאים כנראה לא קבעו המיחוש שלה .. שלא קבעו הטפול בדיוק") — תכלית בפני עצמו ("דא"צ לגופו ואדרבה"*) , אלא אמצעי הוא (בלבד) כדי להתרפאות ולהיות בריא. ובמילא, "עאכו"כ" שאין הנ"ל (אף שהמדובר בטפול רפואי של זוגתו, "דאשתו כגופא דמיא") אלא אמצעי ל"תפקידו העיקרי" — "פעולותיו .. בהפצת היהדות .. והמעיינות כו'" (כפנים). דאשתו כגופא דמיא: מנחות צג, ב. ובכ"מ.

וכבר כתבתי לכמה מאנ"ש: ראה ע"ד אג"ק חי"א אגרת ג'תרפד. חי"ב אגרת ג'תתקפד. חי"ד אגרת ד'תתד. חכ"א אגרת ז'תתקפט, ובהנסמן בהערות שם. ובכ"מ. וראה גם (בנוסח דומה שנשלח לכמה) — אגרת בתאריך זה שנרפסה בקונטרס שי"ל לש"פ במדבר תשפ"א. שאין אתנו יודע עד מה: ע"פ תהלים עד, ט.

* ראה בארוכה שיחת י"ב תמוז שנה זו — תשי"ז (תומ' התוועדויות ח"כ — תשי"ז ח"ג — ע' 116 ואילך). ובכ"מ.

לעילוי נשמת

הרה"ח הרה"ת ר' **כמוס** ב"ר **אליהו** ע"ה

נפטר י' אלול, ה'תשפ"א

ת' ני' צ' ב' ה'

נדפס על ידי ולזכות בנו וכלתו

הרה"ת ר' **שלום דוב בער** ומרת **אסתר**

ויוצאי חלציהם

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

מליח